

ADAPTACJA UCZNIĄ MŁODSZEGO W KLASIE IV SZKOŁY PODSTAWOWEJ - WYNIKI ANKIETY

Dwie warszawskie organizacje, Fundacja Think! (www.think.org.pl) i Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń (www.wcies.edu.pl), przygotowały i wysłały w kwietniu 2015 r. do nauczycieli szkół podstawowych ankietę dotyczącą problemów i wyzwań związanych z adaptacją ucznia młodszego w klasie IV szkoły podstawowej. Ankieta ta była rezultatem dyskusji nauczycieli, która miała miejsce w dniu 1 marca 2015 r. w Warszawie podczas ogólnopolskiej konferencji nauczycieli wczesnoszkolnych „Szkoła pierwsza klasa! – Inspiracje wczesnoszkolne 2015” (<http://www.edunews.pl/inspiracje-wczesnoszkolne-2015>).

Ankieta została wysłana dzięki uprzejmości portalu edukacyjnego www.Edunews.pl do ok. 7000 szkół podstawowych w całym kraju. Odpowiedzi udzieliło 283 respondentów - 183 nauczycieli klas I-III oraz 100 nauczycieli uczących w klasach IV-VI.

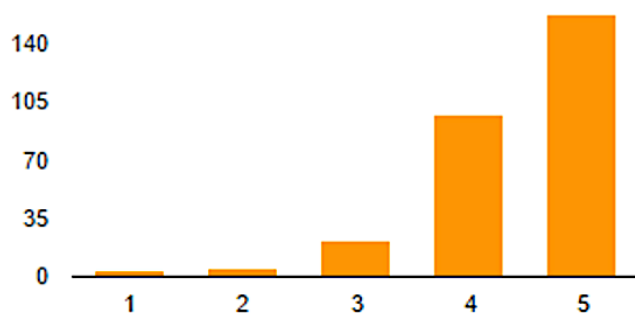
Odpowiedzi udzielone przez nauczycieli w:

I. Pytania i odpowiedzi

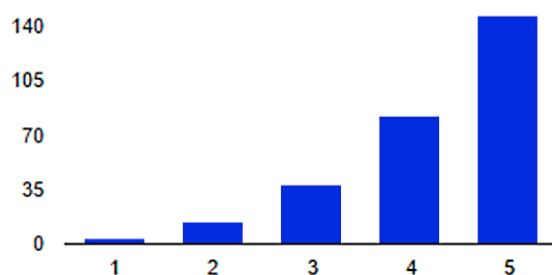
1. Które z przedstawionych zmian są wg Pani/Pana najtrudniejsza dla ucznia zaczynającego IV klasę? Proszę wybrać na skali (gdzie 1-najmniej trudna zmiana, a 5-najtrudniejsza zmiana).

- Wymóg samodzielnej nauki, robienia notatek, zapamiętywania

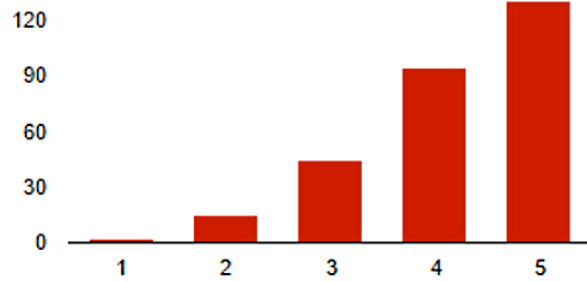
Wymóg samodzielnej nauki, robienia notatek, zapamiętywania:	1	4	1.4%
	2	5	1.8%
	3	22	7.7%
	4	97	34%
	5	157	55.1%

- Prace domowe z wielu przedmiotów

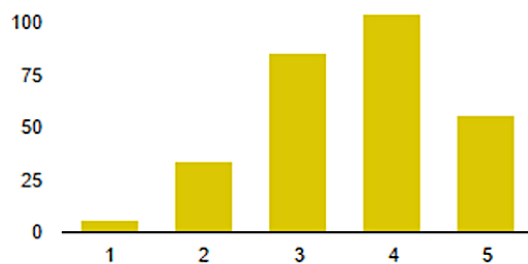
Prace domowe z wielu przedmiotów:	1	4	1.4%
	2	14	4.9%
	3	38	13.3%
	4	82	28.8%
	5	147	51.6%

- Kontakty z wieloma nowymi nauczycielami

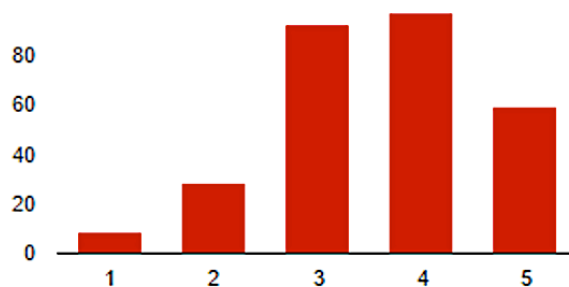
Kontakty z wieloma nowymi nauczycielami:		
1	2	0.7%
2	15	5.3%
3	44	15.4%
4	94	33%
5	130	45.6%

- Odczuwanie presji ze strony rodziców spowodowanej nowymi obowiązkami w szkole

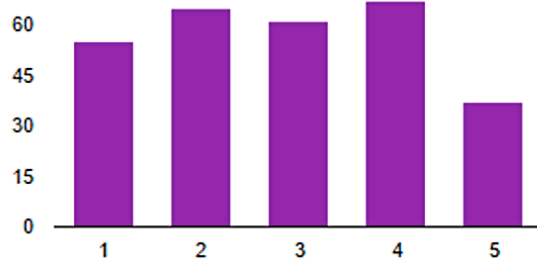
Odczuwanie presji ze strony rodziców spowodowanej nowymi obowiązkami w szkole:		
1	6	2.1%
2	34	11.9%
3	85	29.8%
4	104	36.5%
5	56	19.6%

- Większy dystans emocjonalny pomiędzy nauczycielami a uczniami

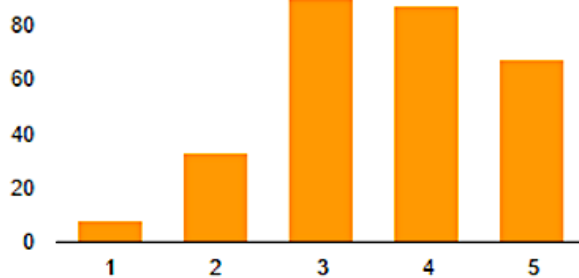
Większy dystans emocjonalny pomiędzy nauczycielami a uczniami:		
1	9	3.2%
2	28	9.8%
3	92	32.3%
4	97	34%
5	59	20.7%

- Oceny cyfrowe - tu nauczyciele są **podzieleni**, choć przeważa zdanie, że jest to **ważne**

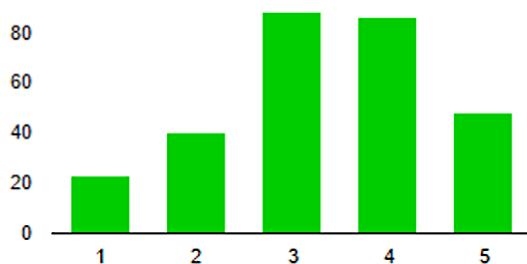
Oceny cyfrowe:	1	55	19.3%
	2	65	22.8%
	3	61	21.4%
	4	67	23.5%
	5	37	13%

- Pożegnanie dotychczasowego wychowawcy

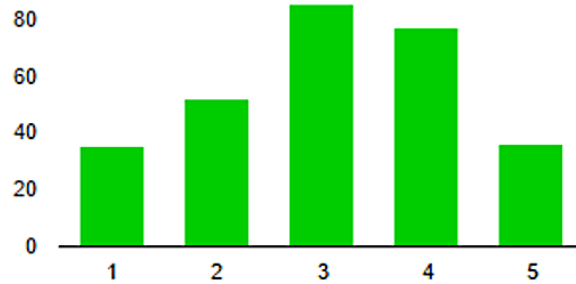
Pożegnanie dotychczasowego wychowawcy:	1	8	2.8%
	2	33	11.6%
	3	90	31.6%
	4	87	30.5%
	5	67	23.5%

- Odczucie zagubienia w ciągłej zmianie sal między zajęciami

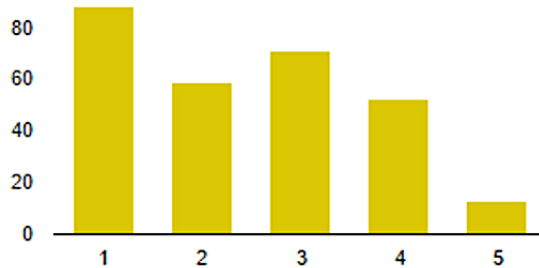
Odczucie zagubienia w ciągłej zmianie sal między zajęciami:	1	23	8.1%
	2	40	14%
	3	88	30.9%
	4	86	30.2%
	5	48	16.8%

- System klasowo-lekcyjny

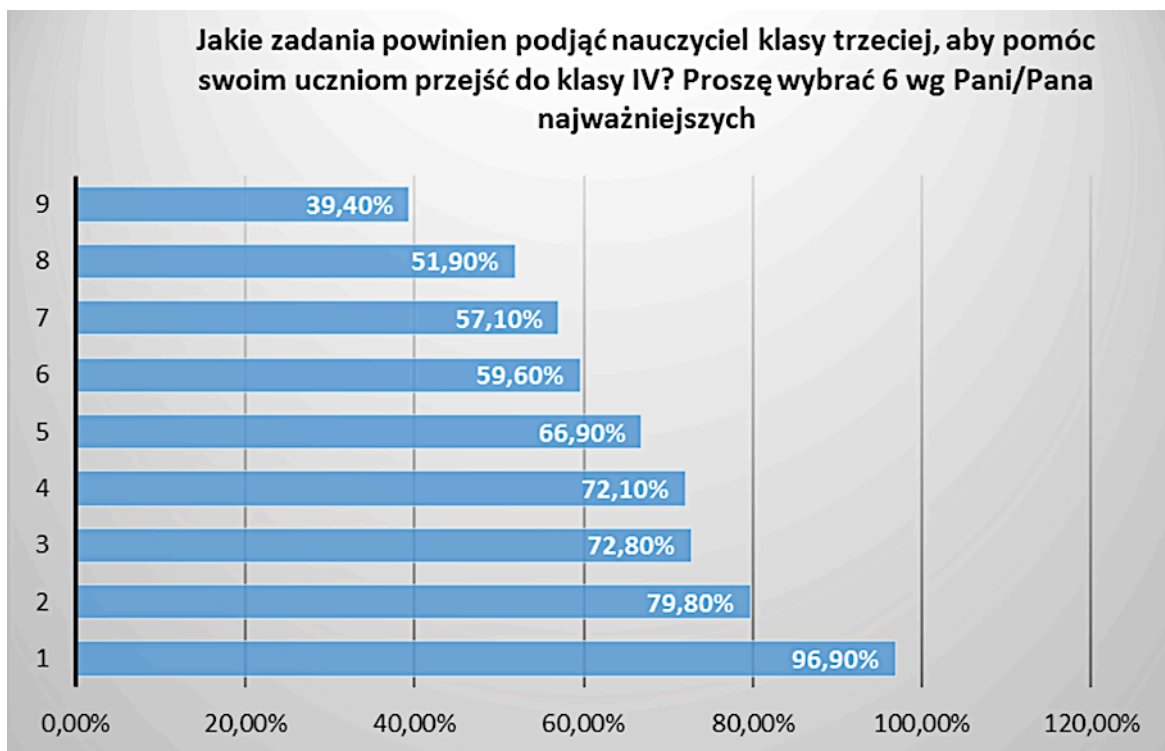
System klasowo-lekcyjny:		
1	35	12.3%
2	52	18.2%
3	85	29.8%
4	77	27%
5	36	12.6%

- Zmiana kolegów/koleżanek w klasie

Zmiana kolegów/koleżanek w klasie:		
1	88	31.1%
2	59	20.8%
3	71	25.1%
4	52	18.4%
5	13	4.6%

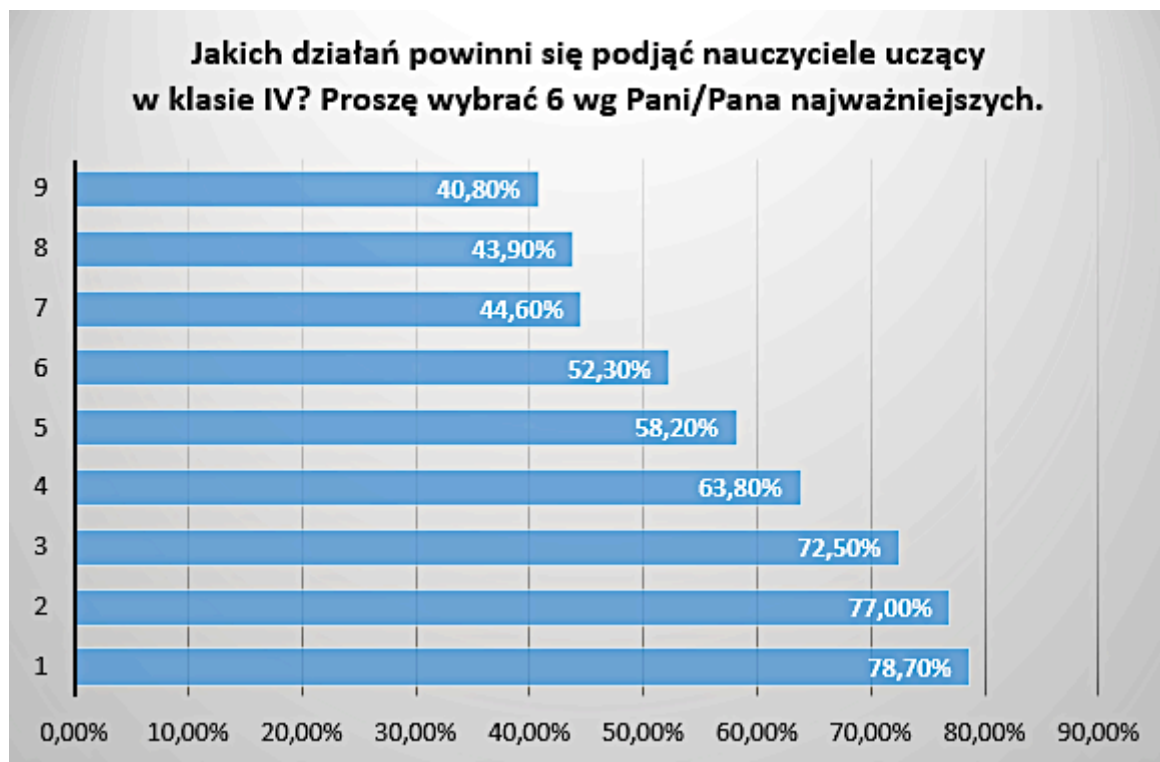
2. Jakie zadania powinien podjąć nauczyciel klasy trzeciej, aby pomóc swoim uczniom przejść do klasy IV? Proszę wybrać 6 wg Pani/Pana najważniejszych.

Legenda - odpowiedzi:

1. Zapoznać nauczycieli uczących w klasie IV z problemami występującymi w klasie, dokładnie omówić uczniów, wskazać ich mocne i słabe strony, dać wskazówki do dalszej pracy i współpracy z rodzicami Stosować w klasie III oceny cyfrowe z dodatkowym opisem i przy podaniu kryteriów oceniania pracy.
2. Stopniowo przyzwyczajając uczniów klasy III do pracy w jednostkach 45-minutowych. Zapropionować nauczycielom kl. IV - VI przeprowadzenie przykładowych zajęć z uczniami kl. III, np. w maju i czerwcu
3. Włączyć przyszłego wychowawcę w życie klasy trzeciej.
4. Zapoznać nauczycieli klas IV z podstawą programową dla I etapu edukacyjnego.
5. Zapoznać się z podstawą programową dla II etapu edukacyjnego.
6. Zorganizować zajęcia otwarte dla nauczycieli klasy IV.
7. Uczestniczyć w zajęciach otwartych organizowanych przez nauczycieli klasy IV.

3. Jakich działań powinni się podjąć nauczyciele uczący w klasie IV? Proszę wybrać 6 wg Pani/Pana najważniejszych

Legenda:

1. Stosować jasne kryteria oceniania dostosowane do możliwości ucznia.
2. Wprowadzić miesięczny okres adaptacyjny dla uczniów w klasie IV.
3. Zapoznać się z psychologiczno-fizycznymi możliwościami ucznia 9-letniego.
4. Zapoznać się z podstawą programową dla I etapu edukacyjnego.
5. Organizować systematycznie spotkania z nauczycielami uczącymi w danej klasie IV w celu omówienia problemów, podzielenia się spostrzeżeniami, ustalenia wspólnego frontu działań.
6. Przeprowadzić przykładowe zajęcia przedmiotowe z uczniami kl. III.
7. Organizować szkolenia dla rodziców i uczniów na temat samodzielnego uczenia się dzieci.
8. Zapoznać nauczycieli klas III z wymaganiami edukacyjnymi dla uczniów klas IV z kluczowych przedmiotów.
9. Uczestniczyć jako przyszły wychowawca w życiu klasy III.
10. Uczestniczyć w zajęciach otwartych przygotowanych przez nauczycieli klasy III.
11. Zapoznać uczniów z topografią szkoły, szczególnie z rozmieszczeniem sal, w których dana klasa będzie miała zajęcia.

II. Komentarz do wyników

Według nauczycieli największą trudność uczniom zaczynającym IV klasę sprawia **uczenie się samodzielne, robienie notatek i zapamiętywanie** - ze względu zapewne na dużą ilość materiału z różnych przedmiotów i większy nacisk na pracę samodzielną (wskazało na to 55,1%). Uczniowie nie wiedzą jak się uczyć i mają kłopoty z właściwym zaplanowaniem zadań związanych z odrabianiem prac domowych z wielu przedmiotów - twierdzi tak ponad połowa respondentów (51,6%). Trudnością jest także konieczność kontaktu z wieloma nowymi nauczycielami (45,6%) i dostosowanie się do stawianych przez nich wymagań. Z tego powodu 44,6% badanych uważa, że do obowiązków nauczycieli w klasach IV-VI jest organizowanie szkoleń dla rodziców i uczniów na temat samodzielnego uczenia się dzieci. Strategią ułatwiającą prowadzenie uczniów w klasie IV jest organizowanie systematycznych spotkań nauczycieli uczących w danej klasie IV w celu omówienia problemów, podzielenia się spostrzeżeniami, ustalenia wspólnego frontu działań (uważa tak 58,2%).

Problem oceniania wysuwa się na plan pierwszy w całym badaniu. Respondenci podzieleni byli co do kwestii, czy przejście na oceny cyfrowe z opisowych jest dla uczniów trudnością, jednak 36,5% podziela to stanowisko - (23,5% wybrało 4 i 13% wybrało 5 na skali oznaczającej trudność dla uczniów).

Na pytanie, jakich działań powinni się podjąć nauczyciele klasy trzeciej, aby pomóc swoim uczniom przejść do klasy IV, znacząca większość respondentów wybrała odpowiedź: stosować w klasie III oceny cyfrowe z dodatkowym opisem i przy podaniu kryteriów oceniania pracy (79.8%). Dodatkowy komentarz nauczyciela do oceny wyrażonej cyfrą według respondentów może sprawić, że ocena cyfrą będzie bardziej zrozumiała dla ucznia i rodzica.

Podobnie w przypadku rekomendacji, co powinni robić nauczyciele uczący w klasie IV, 78.7% badanych uważa, że powinni stosować jasne kryteria oceniania dostosowane do możliwości ucznia. A więc zarówno nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej jak i klas IV uznają za konieczne poddanie ocenianie większej uwadze i refleksji, dla dobra uczniów, którzy potrzebują jasnych wymagań, wyrażanych wprost oczekiwań i uzasadnień dla ocen, które otrzymują. Jest to zapewne podyktowane powszechnym zjawiskiem, że uczniowie w klasie IV zazwyczaj otrzymują dużo niższe noty niż w klasach I-III, mają trudności z opanowaniem materiału z nowych przedmiotów, nie potrafią selekcjonować i hierarchizować informacji, porządkować wiedzy poznawanej na lekcjach. Dotyka ich problem niejasnych kryteriów lub po prostu ich wielości - każdy nauczyciel używa różnej "miary" w wystawianiu ocen.

Przed nauczycielami uczącymi młodsze dzieci w klasie IV też stoją nowe wyzwania - w kontekście obniżenia progu szkolnego i wejścia uczniów 9 letnich do klas IV, z którymi na taką skalę nauczyciele nie mieli wcześniej do czynienia. Zapoznanie się z psychologiczno - fizycznymi możliwościami ucznia 9 - letniego wskazało jako ważne 72,5% ankietowanych. Aby wiedzieć, czego wymagać od uczniów na progu IV klasy 63,8% badanych wskazało na konieczność zapoznania się nauczycieli klas IV z podstawą programową dla I etapu edukacyjnego (59,6% respondentów wyznaczyło zadanie zapoznania innych nauczycieli z podstawą nauczycielowi klas I-III). "Poligonem

doświadczalnym” sprawdzającym, jak pracuje się z przyszłymi uczniami, mogłyby być przykładowe zajęcia przedmiotowe z uczniami kl. III - 52,3% badanych uznało ten pomysł za ciekawy.

Aby przejście z III do IV klasy było bardziej płynne i komfortowe dla dzieci, według większości respondentów kluczowa jest **współpraca nauczycieli obu poziomów nauczania i stopniowe przygotowywanie uczniów do zmian**. Badani wskazywali, że bardzo ważne jest, by dotychczasowy wychowawca zapoznał nauczycieli uczących w klasie IV z problemami występującymi w klasie, dokładnie omówił uczniów, wskazał ich mocne i słabe strony, dał wskazówki do dalszej pracy i współpracy z rodzicami (96,6%). Ważna jest więc komunikacja między nauczycielami wczesnoszkolnymi a nauczycielami wyższych klas zanim “przekażą” sobie uczniów we wrześniu lub jeśli to niemożliwe – na początku roku szkolnego. Za wartościowy pomysł 72,1% badanych uznało zaproponowanie nauczycielom kl. IV - VI przeprowadzenie przykładowych zajęć z uczniami kl. III, np. w maju i czerwcu oraz włączenie przyszłego wychowawcy w życie klasy trzeciej (66,9%). Duża liczba badanych za sensowne rozwiązanie uznała także stopniowe przyzwyczajanie uczniów klasy III do pracy w jednostkach 45-minutowych (72,8%). Większość badanych była zdania, że konieczne jest wprowadzenie miesięczny okresu adaptacyjnego dla uczniów w klasie IV (77%).

Badani zwrócili uwagę także na trudności dla uczniów **związane ze zmianą “klimatu emocjonalnego”** w szkole po przejściu z klasy III do IV. Wychodzą oni spod opieki ukochanej pani, która ich zna i lubi, z którą zazwyczaj mają silną emocjonalną więź, są do niej przywiązani, obdarzają zaufaniem. Muszą zmierzyć się z wejściem w relację z nowymi dorosłymi - nauczycielami, którzy zachowują większy emocjonalny dystans (34% badanych uznało to za trudność), którzy traktują uczniów “poważniej”, przede wszystkim mniej personalnie ze względu na krótszy czas spędzany razem. Do tego badani wskazali, że rodzice mogą wywierać presję spowodowaną nowymi obowiązkami w szkole (tę odpowiedź zaznaczyło 36,5%), co może oznaczać, że nie tylko dzieci, ale i ich rodzice odczuwają stres związany z nowymi obowiązkami i wyzwaniem w szkole w IV klasie.

III. Rekomendacje

Wyniki pokazują, że problemem uczniów przekraczających próg IV klasy jest uczenie, jak się uczyć - uczniowie w klasach I-III nie są stawiani przed takimi wymaganiami, co stanowi poważny problem po przejściu do klasy IV. Wydaje się, że to na nauczycielach na tym etapie edukacji spoczywa największa odpowiedzialność za wprowadzenie takich 'meta zajęć' uczących strategii notowania, zapamiętywania, uczenia się dostosowanego do indywidualnych preferencji. Jakaś część zajęć na każdym przedmiocie powinna być poświęcona tym zagadnieniom, a nauczyciele w klasach IV-VI nie mogą traktować swoich uczniów - zwłaszcza w kontekście, że będą uczyć dzieci 9-letnie - jak "gotowych" w tym zakresie. Problematyzowanie tematu uczenia się jako zbioru różnorodnych metod, pomysłów, strategii nie jest mocną stroną polskiej szkoły, choć przecież nauczyciele powinni być ekspertami w tej dziedzinie. Nauczenie, jak się uczyć jest obecnie kompetencją kluczową i należy temu poświęcić więcej uwagi w szkole, zwłaszcza w klasie IV szkoły podstawowej. To zapewniłoby uczniom solidne podstawy i wyposażyło w narzędzia niezbędne w kolejnych etapach edukacji. Należy w tym momencie podkreślić konieczność zmiany metod pracy z uczniami i odejścia od modelu transmisyjnego, który uniemożliwia uczniom zdobycie umiejętności samodzielnego uczenia się.

Drugą ważną kwestią jest zagadnienie oceniania. Wydaje się, że ocenianie musi zostać poddane większej refleksji - jaki jest cel, funkcja oceny, czy uczniowie wiedzą, za co i jak będą oceniani, czy znają kryteria oceniania na poszczególne stopnie? Nauczyciele w klasach III powinni stopniowo do opisu osiągnięć ucznia dodawać ocenę wyrażoną cyfrą, ale należy pamiętać, że uczeniu sprzyja ocenianie bez stopni. Wtedy jest to przyjemność, a nie kolekcjonowanie dobrych ocen. Nauczyciele klas IV powinni spróbować kontynuować ten sposób oceniania, nie ograniczając się do stawiania "cyferek". Jeśli ocenianie postrzegane będzie przez uczniów jako rodzaj informacji zwrotnej o postępach i brakach, a nie jako kara za przyłapanie na błędach, chętniej i łatwiej będą adaptować się do nowych wymogów nauczycieli w klasach starszych. Zmiana podejścia do oceniania cyfrowego jako "najważniejszego" w szkole wymaga czasu i doskonalenia nauczycieli w zakresie oceniania opisowego, kształtującego. Dla dobra uczniów należy się tego podjąć i wypracować w szkole jednolity system oceniania, który będzie służyć uczniom.

Jeżeli ankietowani nauczyciele uznali jakieś działanie za istotne, może to oznaczać, że widzą niedobór takich działań w swoich placówkach. Wydaje się, że dotyczy to współpracy nauczycieli obu poziomów nauczania i komunikacji służącej dobru uczniów oraz trudności w ocenianiu uczniów w klasach IV i ich kłopotach z uczeniem się według nowych wymagań wielu nauczycieli.

Zapoznanie się z psychologiczno-fizycznymi możliwościami ucznia 9-letniego wskazało jako ważne większość badanych. Ważne, żeby szły za tym pomysły na nowe metody pracy, dostosowane do wieku uczniów, tak jak zmianę w metodach musiały wprowadzić nauczycielki edukacji wczesnoszkolnej w zetknięciu z sześciolatkami.

Z pewnością zaoszczędziłoby uczniom klas IV stresu, gdyby ich rodzice również zostali poinformowani o tym, co czeka ich dzieci na poszczególnych przedmiotach, znali zakres materiału i kryteria oceniania, a także zapoznani zostali z metodami pracy poszczególnych

nauczycieli. Dobra komunikacja w szkole pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi sukcesem edukacyjnym uczniów stanowi w tym zakresie priorytet pracy szkoły.

Opracowanie ankiety:

Małgorzata Kowalczyk, Fundacja Think!
Ewa Kosiorek, Małgorzata Korchowiec, WCIES

Konsultacje:

Jolanta Okuniewska, Szkoła Podstawowa nr 13 w Olsztynie